

Podatki

Podatki stanowią główne źródło dochodów budżetowych, a ich struktura oraz wysokość są niezwykle ważnymi elementami polityki fiskalnej każdego państwa. Przykładowo, zgodnie z prognozą na 2012 rok, podatki będą stanowiły 92% wpływów budżetowych (w sumie 269,4 mld PLN), z czego wpływy z podatku VAT wyniosą 45%, akcyzy – 22%, podatku PIT – 14% a podatku CIT – 10%¹. Dlatego istotne wydaje się zapoznanie czytelnika zarówno z klasyczną definicją podatku, jak i rodzajami podatków, jakie najczęściej występują w gospodarkach².

Zgodnie z art. 6 Ordynacji podatkowej z dnia 29 sierpnia 1997 r. podatkiem jest publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej. Podatek ma zatem charakter pieniężny i fakt jego uiszczenia nie oznacza automatycznie otrzymania od Państwa określonych świadczeń.

W poniższej tabeli przedstawione zostały w syntetycznym ujęciu podatki występujące współcześnie w Polsce wraz z jednostkami, których budżety zasilają:

Tabela 1: Rodzaje podatków obowiązujących współcześnie w Polsce

Podatki bezpośrednie	Podatki przychodowe	Podatek rolny	Podatki samorządowe
		Podatek leśny	
	Podatki dochodowe	Podatek dochodowy od osób prawnych	Podatki wspólne
		Podatek dochodowy od osób fizycznych	
	Podatki majątkowe	Podatek od nieruchomości	Podatki samorządowe
		Podatek od środków transportowych	
Podatek od spadków i darowizn			
Podatek od czynności cywilnoprawnych			
Podatki pośrednie	Podatki konsumpcyjne	Podatek od towarów i usług	Podatki rządowe
		Podatek akcyzowy	
		Podatek od gier	

Źródło: Opracowanie własne

W nawiązaniu do przytoczonych powyżej danych liczbowych, najpowszechniejsze, przynoszące największe dochody państwu i tym samym zasługujące na szczególną uwagę są

¹ www.pit.pl

² Szerzej na ten temat: por. Bogusław Pietrzak, Zbigniew Polański, Barbara Woźniak „System Finansowy w Polsce” Tom 2, PWN, Warszawa 2008, str. 289 – 357 oraz Stanisław Owsiak „Finanse Publiczne”, PWN, Warszawa 2005, str. 165 – 186.

podatek od towarów i usług (VAT) i akcyza oraz podatki dochodowe (PIT i CIT). Tym czterem podatkom zostanie poświęcone niniejsze opracowanie.

Podatek od wartości dodanej VAT (z ang. *value added tax*)

Podatek VAT³ należy do grupy podatków konsumpcyjnych, czyli podatków, które obciążają w sensie dosłownym konsumpcję – zakup określonych dóbr i usług. Jego wysokość jest „ukryta” lub też, nawiązując do nazwy tego podatku, „dodana” do ostatecznej ceny netto danego towaru czy też usługi. Podmiotem, które zatem ponosi ciężar tego podatku jest ostateczny konsument – czyli kupujący dane dobro. Autorem koncepcji tego podatku był niemiecki ekonomista Carl von Siemens, który sformułował go w 1919 r., jako uszlachetnioną wersję podatku obrotowego. Jednakże za jego twórcę uważany jest francuski ekonomista Maurice Laure, który opracował jego zasady w 1952 r. Podatek ten został po raz pierwszy wprowadzony we Francji w 1954 r.⁴

Podatek VAT jest odprowadzany przez każdego przedsiębiorcę w każdej fazie produkcji danego towaru. Przykładowo obciążenie 23% podatkiem VAT dziecięcej zabawki może w uproszczeniu wyglądać następująco:

- 1) Producent surowca, np. plastiku wycenia go na 100 zł (cena netto) i sprzedaje fabryce za 123 PLN (100 PLN + 23%, cena brutto). Następnie odprowadza 23 zł podatku VAT.
- 2) Fabryka wytwarza zabawkę i wycenia ją na 150 PLN (netto) i sprzedaje do sklepu za 184,5 PLN (150 PLN + 23%, cena brutto). Do zapłaty pozostaje 34,5 PLN VAT, fabryka odlicza jednak VAT zapłacony producentowi (23 PLN) i odprowadza ostatecznie 11,5 PLN. Stanowi to 23% z 50 zł czyli "wartości dodanej" przez fabrykę w stosunku do ceny netto surowca.
- 3) Sklep wycenia produkt finalny, czyli gotową zabawkę na 200 PLN (netto). Ostateczna cena brutto dla konsumenta wynosi 246 PLN (200 PLN + 23%). Podatek VAT wynosi 46 PLN, z czego jednak sklep odlicza 34,5 PLN zapłacone fabryce, odprowadzając 11,5 PLN.

Łącznie do budżetu państwa na poszczególnych etapach produkcji odprowadzone zostało 46 PLN (23 + 11,5 + 11,5) czyli tyle samo ile wynosi wartość 23% z ceny netto 200 PLN. Kwota ta została wpłacona w częściach przez wszystkich uczestników łańcucha dostaw, jednak ze względu na mechanizm odliczania faktyczny koszt podatku ponosi ostateczny kupujący – czyli konsument.

Poniższa tabela przedstawia stawki podatku VAT obowiązujące w Polsce od 1 stycznia 2011 r.⁵ oraz przykłady produktów nimi objętych.

³ Podatek ten został wprowadzony w Polsce na podstawie Ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym. Jednakże konieczność harmonizacji polskiego prawa podatkowego z prawem UE zmusiła polskiego ustawodawcę do uregulowania tej kwestii w nowej ustawie o podatku od towarów i usług z dnia 11 marca 2004 roku. www.mf.gov.pl

⁴ Por. Hanna Kuzińska „Rola podatków pośrednich w Polsce”, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2002, str. 15.

⁵ www.mf.gov.pl

Tabela 2: Stawki podatku VAT

Stawka podatku	Objęte nią przykładowe towary
23% - stawka podstawowa	Wszystkie z wyłączeniem towarów objętych stawkami obniżonymi.
8% - stawka obniżona	Lekarstwa, media
5% - stawka obniżona	Żywność nieprzetworzona, żywność przetworzona, książki i czasopisma

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.mf.gov.pl

Akcyza

Wśród podatków konsumpcyjnych na uwagę zasługuje akcyza⁶, czyli podatek nakładany na towary, które charakteryzują się wysoką akumulacją zysku, co oznacza, że koszt ich produkcji jest stosunkowo niewielki, natomiast przychody z ich sprzedaży są bardzo wysokie. Dlatego poprzez nałożenie podatku akcyzowego, skarb państwa przejmuje część zysku. Warto też wspomnieć, że akcyzą opodatkowane są te dobra, które historycznie uważane są za domenę skarbu państwa, takie jak benzyna, olej napędowy, oleje opałowe, gaz, piwo, wino, wódka, papierosy, tytoń, energia elektryczna i samochody oraz dobra uważane za luksusowe: samochody, perfumy, jachty.

W przypadku tytoniu i alkoholu, celem akcyzy, poza dostarczeniem wpływów budżetowych jest również ograniczenie ich dostępności z uwagi na szkodliwe działanie dla zdrowia. Jak już zostało wspomniane, akcyza jest nakładana również na towary uznawane za luksusowe celem obciążenia konsumpcji osób zamożnych

Stawki akcyzy wyrażone są w kwocie na jednostkę wyrobu (paliwa, alkohol, energia elektryczna), w procencie maksymalnej ceny detalicznej (wyroby tytoniowe) oraz w procencie ceny wyrobu (np. perfumy).

Dla przykładu można podać cenę 1000 l. benzyny, która obciążona jest podatkiem akcyzowym w wysokości 1565 PLN. Do tego dochodzi opłata paliwowa w wysokości 95,19 PLN oraz podatek VAT w wysokości 23%⁷. Zatem, jeśli przeciętnie, cena litra benzyny wynosi 5,30 PLN, to w tej cenie 1,56 PLN to jest akcyza, 0,095 PLN to opłata paliwowa, a 1,22 PLN wynosi podatek VAT. Czyli w cenie 1 litra benzyny wynoszącej obecnie ok. 5,30 PLN – 2,9 PLN to koszt podatków oraz opłaty paliwowej.... Dlatego wina wysokich cen benzyny nie należy doszukiwać się wyłącznie w wysokich cenach ropy na świecie...

Jeśli chodzi o papierosy, to jeśli paczka kosztuje przeciętnie 6,50 PLN, to 3,22 PLN stanowi akcyza⁸.

O ile wysoki poziom akcyzy na papierosy i alkohol jest zrozumiały – w ten sposób m. in. państwo zniechęca obywateli do konsumpcji tych używek – to wysokie opodatkowanie benzyny uderza w każdego obywatela. Cierpią na tym firmy transportowe, które zmuszone są podnieść ceny za swoje usługi, co przekłada się na cenę wszystkich produktów, bo przecież każdy towar trzeba gdzieś dostarczyć.

⁶ Ustawa z dnia 23 stycznia 2004 r. o podatku akcyzowym.

⁷ www.mf.gov.pl oraz www.e-petrol.pl

⁸ Więcej na ten temat: „Podatek akcyzowy – ogólne zasady opodatkowania” broszura Ministerstwa Finansów, www.mf.gov.pl

Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT – *personal income tax*)

Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT) to jak sama nazwa wskazuje, podatek, jaki odprowadzają obywatele od uzyskiwanych dochodów wskutek wykonywanej przez nich pracy. Jego wysokość określają stawki podatkowe – 18% i 32%, których wysokość uzależniona jest od wysokości uzyskiwanych rocznych dochodów. Zaprezentowane zostały one w syntetycznym ujęciu w poniższej tabeli.

Tabela 3 Stawki podatku PIT

Podstawa obliczania podatku w PLN	Stawki podatkowe
Do kwoty 85.528 PLN	18% pomniejszone o kwotę zmniejszającą podatek i wynoszącą 556,02 PLN
Powyżej kwoty 85.528 PLN	14.839,02 PLN plus 32% nadwyżki ponad 85.528 PLN.

Źródło: www.mf.gov.pl oraz www.pit.pl

Jak ukazuje powyższa tabela, wraz ze wzrostem dochodu rośnie stawka podatku dochodowego. Nie oznacza to jednak, że uzyskując dochody w kwocie np. 100.000 PLN zapłacimy podatek dochodowy wg stawki 32%. Pierwsze 85.528 PLN opodatkowane są stawką 18%, a dopiero cała nadwyżka - czyli dochody powyżej 85.528 PLN obłożone są stawką 32% podatku dochodowego. Ponadto każda osoba fizyczna wykorzystuje tzw. kwotę wolną od podatku. Wynosi ona 556,02 PLN. Warto zaznaczyć, że w przypadku, kiedy roczny dochód równa się lub jest niższy niż 3.091 PLN – nie powoduje on konieczności uiszczenia podatku PIT⁹.

Cześć dochodów osób fizycznych wyłączona jest spod obowiązku opodatkowania na takich zasadach, a w szczególności¹⁰:

- spadki i darowizny;
- działalność gospodarcza opodatkowana kartą podatkową, ryczałtem ewidencjonowanym, 19% podatkiem liniowym;
- przychody ze sprzedaży nieruchomości;
- odsetki od prywatnie udzielanych pożyczek;
- dochody z odsetek na kontach osobistych.

Warto również zaznaczyć, że wypełniając coroczne sprawozdanie PIT (składamy je do końca kwietnia), można skorzystać z ulg. Najpopularniejsze z nich to:

- ulga prorodzinna – wynosi ona 92,67 PLN miesięcznie na każde dziecko. W skali roku to 1.112,04 PLN. Odliczenie tej ulgi dotyczy łącznie obojga rodziców, opiekunów prawnych dziecka albo rodziców zastępczych, którzy są małżeństwem.
- Ulga internetowa – osoby korzystające z internetu mogą odliczyć od swego rocznego dochodu do 760 PLN. Wystarczy przedstawić paragony z kafejki internetowej lub

⁹ Więcej na ten temat patrz Art. 27 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 28 lit.a) w związku z art. 22 pkt 3 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 217, poz. 1588) oraz www.mf.gov.pl

¹⁰ www.pit.pl

faktury od swego dostawcy, w tym także internetu bezprzewodowego. Dowodem będą również przelewy bankowe.

- Ulga rehabilitacyjna – zwiększy się liczba osób niepełnosprawnych, które będą mogły ją odpisać. Skorzystają na tym m.in. niedowidzący i osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczone do I grupy inwalidztwa. Będą oni mogli odliczyć utrzymanie psa przewodnika i zaoszczędzą w ten sposób do 2.280 PLN rocznie.

Podatek dochodowy od osób prawnych – CIT (*Corporate Income Tax*)

Podatek dochodowy od osób prawnych jest podatkiem bezpośrednim, który obciąża dochody uzyskiwane przez osoby prawne – czyli przedsiębiorstwa posiadające osobowość prawną. Podatek ten po raz pierwszy został wprowadzony w Polsce ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. Nowa ustawa dotycząca tego podatku została uchwalona 15 lutego 1992 r. i akt ten obowiązuje do dnia dzisiejszego. Oprócz tej ustawy istnieje jeszcze szereg rozporządzeń normujących tę kwestię wydanych przez Ministra Finansów.

Podstawę opodatkowania stanowi osiągnięty przez osobę prawną dochód, rozumiany jako przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania w danym roku podatkowym, z możliwością dokonania pewnych odliczeń (m.in. z tytułu: darowizn na rzecz organizacji pożytku publicznego łącznie do wysokości nieprzekraczającej 10%; w bankach w wysokości 20% kwoty umorzonych kredytów (pożyczek) w związku z realizacją programu restrukturyzacji; darowizn na cele kultu religijnego łącznie do wysokości nieprzekraczającej 10% dochodu).

Stawka podatku od osób prawnych wynosi obecnie **19%**. Rozliczenie podatku następuje po zakończeniu roku podatkowego. Podatnicy składają wtedy wstępne zeznanie podatkowe o wysokości osiągniętego dochodu (straty) do końca trzeciego miesiąca roku następnego i w tym terminie wpłacić podatek należny albo różnicę pomiędzy podatkiem należnym a sumą wpłaconych zaliczek. Zeznania o ostatecznej wysokości dochodu podatnicy są obowiązani złożyć w terminie 10 dni od daty zatwierdzenia rocznego sprawozdania, nie później jednak niż przed upływem dziewięciu miesięcy od zakończenia roku podatkowego. Podatnicy z reguły obowiązani są również do dołączenia do zeznania rocznego bilansu i rachunku wyników wraz z opinią i raportem audytora oraz odpis uchwały walnego zgromadzenia.

Osoby szerzej zainteresowane tym tematem zachęcam do odwiedzenia strony Ministerstwa Finansów: www.mf.gov.pl

Autor: dr Patrycja Jasińska